

PAU VILA

Ens havíem acostumat tant a la vida del geògraf Pau Vila, travessant tots els contratemps de salut, que la notícia de la seva malaltia greu i de la seva mort immediata als 99 anys d'edat, ens sobtà. La seva vida fou un model d'esforç, de voluntat, d'amor al treball, d'intel·ligència i de ciutadania catalana.

Es molt coneguda la seva biografia, que aquests dies, arran de la seva mort, s'ha divulgat profusament. Però per a deixar-ne constància en una revista de Sabadell, val la pena de repetir les principals efemèrides de la seva vida. Nasqué en el Sabadell del segle passat, el dia de Sant Pau, 29 de juny del 1881, i morí a Barcelona, a l'Hospital de Sant Pau, el 15 d'agost del 1980. Quan nasqué, els pares treballaven en una fàbrica de Sabadell, i als pocs anys, per causes de la feina paterna, anaren tots a viure a Alcoi, d'on van retornar aviat, car les coses no anaren prou bé i s'instal·laren a Terrassa, la ciutat germana del Vallès. Allà, Pau Vila va anar a estudis primaris fins als onze anys, que va deixar per començar el primer curs de batxillerat, el qual no aprovà a causa del llatí. (Caldria saber com l'ensenyaven en aquell temps). Comença a treballar de teixidor tot seguit i anà als cursos vespertins de l'Escola d'Arts i Oficins terrassenca.

Més tard passà a treballar de teixidor a Sant Martí de Provençals (actual terme municipal de Barcelona) fins als 21 anys, i aleshores, l'any 1902, la seva passió per superar les escoles frustrades de finals de segle el portaren a voler actuar en l'ensenyament, a l'Ateneu de Badalona, i preocupat vivament per l'Escola Nova, s'afilià a aquest moviment. Passa després a l'escola del Foment Martinenc i el 1903 treballa ja en una escola del Centre Republicà Federalista i finalment el 1905 funda una escola pròpia a Barcelona amb el nom d'Escola Horaciana. D'aquest moment, Josep Iglèsies reporta unes paraules de Josep Pijoan, prou significatives: "L'Escola Horaciana, pobra, errant, sense material, sense local, seria, com és, la

Acte de les Festes Populares de Cultura Pompeu Fabra a Granollers.

millor escola de Barcelona. Té uns mestres, i ja n'hi ha prou". Es relaciona amb altres pedagogs de gran vàlua, com Manuel Ainaud i Alexandre Galí, i amb aquest darrer fundaren una escola a Vallparadís, de Terrassa.

Amb la seva preocupació pedagògica, el curs 1912-13 passa a estudiar l'especialitat pedagògica a l'Institut Jean-Jacques Rousseau, de Ginebra. Al retorn, va a una altra escola, "Nou Món d'Or", i al cap de poc, l'any 1915 se'n va a Bogotà, Colòmbia, a dirigir l'escola "Gimnasio Moderno" on hi va restar tres anys. A la seva tornada l'any 1918, Puig i Cadafalch el posa com a professor a l'Escola del Treball de Barcelona, al carrer d'Urgell, i li encomanà la secretaria de la Institució. L'any 1920 s'incorpora a l'Escola Normal de la Mancomunitat i novament passa un temps a l'estranger, l'any 1922, subvencionat per la Mancomunitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona, per tal de seguir un curs de Geografia Humana amb el gran professor francès Raoul Blanchard, a l'Institut de Geografia Alpina de Grenoble. El mateix any 1922, invitat per la Mancomunitat de Catalunya, el professor Blanchard vingué a Barcelona a explicar un curset monogràfic de Geografia Humana de la muntanya. La influència de Blanchard i l'Escola Geogràfica francesa, seguint les directrius de Vidal de la Blanche i Jean Brunhes, acabà d'orientar Pau Vila en el camí de la geografia humana i, excursionista com era, aplicà tot seguit aquests ensenyaments a la nostra terra, aprenent les tècniques d'investigació sobre el terreny i el significat de les reaccions humanes enfront el medi.

Dintre l'ensenyament capgira el tipus d'estudi memorístic per la geografia raonada, de comprensió dels fenòmens geogràfics que provoca la presència i l'acció de l'home sobre la terra. D'aquella època data la publicació, l'any 1925, al Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya, de l'"Assaig de Geografia Hu-

mana de la Muntanya" de Blanchard, però amb unes meravelloses notes afegides del propi Pau Vila, d'exemples de Catalunya i de les nostres muntanyes.

L'any 1923, en temps de la Dictadura de Primo de Rivera, s'aparta dels centres oficials, car havia abandonat l'Escola del Treball per solidaritat i en protesta de l'expulsió del professor Dwelshauwers, i es dedica a diverses tasques editorials fins a acabar la Dictadura. Amb la benemèrita Editorial Barcino emprengué la publicació d'alguns llibres com "La Cerdanya", el 1926, i ultra dirigir la Secció de Geografia de l'Enciclopèdia Catalunya d'aquella editorial, emprèn el 1928 la publicació del "Resum de Geografia de Catalunya" que en nou volumets s'acabà de publicar el 1935 o el 1936.

El 1930, ampliant una conferència inaugural de la "Casa del Vallès" de Barcelona, donada a l'Ateneu Barcelonès el 30 d'abril del 1929, publica en el volum I de la Biblioteca d'Estudis Comarcals de la Casa del Vallès, "El Vallès, Assaig geogràfic" dedicat "A Sabadell que em veié néixer; a Terrassa, camp de les meves facècies de xicot; al Vallès on he fet el meu aprenentatge de geògraf".

També el 1930 és nomenat professor de geografia a l'Escola d'Agricultura de Barcelona i l'any següent comença tasques professorals a la Normal de la Generalitat. Es dedica també a conferències geogràfiques al Centre Excursionista de Catalunya i, des del 1932, als Estudis Universitaris Catalans de la Generalitat (fora de la Universitat).

Una obra molt important per a Catalunya fou la que com a Vice-president de la Ponència de la Divisió Territorial de Catalunya, de la Generalitat, desenrotllà junt amb altres especialistes. Aprofità el seu coneixement del tema, car ja l'any 1931, dintre el llibre de la "Casa del Vallès", volum II, de la Biblioteca d'Estudis Comarcals, "El problema comarcal de Catalunya", havia

publicat l'assaig "Una divisió de Catalunya en comarques" amb un mapa "Projecte de Divisió Comarcal", que fou la base de la discussió futura en el si de la Ponència i d'un llibre publicat per la Ponència l'any 1933. En resultà d'això un projecte que amb poques modificacions fou aprovat per la Generalitat el 27 d'agost del 1936 i del qual es publicà un altre llibre el 1937, amb text i un seguit de mapes amb la divisió territorial que, en general, ha tingut tanta vigència popular. En el mateix llibre, Pau Vila hi fa la història de les divisions territorials des dels temps més antics fins a l'actualitat del moment. Es també d'aquells temps l'opuscle tan reeixit "La Fesomia Geogràfica de Catalunya", publicat per la Generalitat.

Com és prou sabut, acabada la nostra guerra Pau Vila, com milers de ciutadans, hagué d'exiliar-se. Passà a Colòmbia novament i professà a l'Escola Normal Superior, on hi va restar fins l'any 1945. En aquesta ocasió hi publicà una "Nueva Geografía de Colombia". Successivament anà a Veneçuela com a Professor i director de l'"Instituto Pedagógico" de Caracas, des del qual el 1960 publicà el Primer volum de la gran "Geografía de Venezuela". Allà hi va restar fins l'any 1962, que va retornar a Catalunya als seus vuitanta anys, amb un esperit juvenívol, com ho demostrà quan en baixar de l'avió ens deia a Alexandre Galí, a Lluís Solé Sabarís i a mi, que havíem acudit a rebre'l: "No em puc pas morir encara, que tinc molta feina a fer".

La vida li donà la raó. Anava i venia de Barcelona a Caracas per impulsar la publicació del Segon Volum de gran format de la "Geografía de Venezuela" que amb aportacions d'altres professors sortí el 1965 i que espera el Tercer, que havia de publicar-se. Aquests anades i vingudes duraren anys.

Amb motiu del seu retorn a Catalunya, l'Editorial Barcino, el 1962 i el 1963 li publicà dos volums "Visions geogràfiques de Catalunya" recull d'uns articles del 1929 al 1938, publicats a "La Publicitat", diari barceloní. El 1967 Editorial Ariel de Barcelona féu sortir el seu llibre en homenatge a un català fill de Piera, "Joan Orpi, l'home de la Nova Catalunya" que després havia de publicar-se a Amèrica per la Universitat Central de Veneçuela a Caracas, traduït al castellà.

Ja des del retorn a Catalunya, s'incorporà al Consell de Redacció de la "Geografía de Catalunya" dirigida per Solé Sabarís i hi publicà 150 planes en uns capítols sobre el Barcelonès i Barcelona-Ciutat. Més tard, el 1974, amb la col·laboració del capítol final de Lluís Casassas, la mateixa Editorial estampà un llibre de format gran, "Barcelona i la

seva rodalia a través dels temps".

Finalment, ja en el llit de mort, pogué veure el darrer llibre, publicat també per la Universitat Central de Veneçuela, "El Obispo Martí", català que en el segle XVIII desenrotllà uns estudis demogràfics i geogràfics en aquell país.

A part de les publicacions, en els darrers anys de la seva vida fou molt celebrat en els nostres cenacles geogràfics i literaris. Multitud d'honors, medalles i premis l'agombolaren a partir del primer homenatge que se li dedicà a Granollers, en les Festes Pompeu Fabra el 7 de novembre del 1971, en les quals el qui subscriu tingué l'honor de fer la presentació i glossa de Pau Vila. A més, hi hagué exposició de les seves obres impreses més representatives. No hi mancaren els de Sabadell; en l'àpat de germanor, el senyor Josep Torrella parlà en nom de la Fundació Bosch i Cardellach i de Sabadell, associant-se a l'homenatge. Precisament la Fundació l'havia nomenat Membre Honorari l'any 1964, poc després del seu retorn de l'exili, i també li dedicà un homenatge a Sabadell, set dies després del de Granollers, amb motiu del seu noratè aniversari.

Més endavant els geògrafs li dedicarem dos volums de Miscel·lània de treballs, en celebració dels seus noranta anys. Les distincions plogueren sobre Pau Vila: Premi d'Honor de les Lletres Catalanes; Professor Honorari de la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat Central de Veneçuela, Caracas, el 1976; la Gran Creu de Boyacà amb grau de "Comendador" a Colòmbia, l'any 1977; Medalla d'Or de la ciutat de Sabadell el 1978; Doctor Honoris Causa de la Universitat Autònoma de Barcelona i Medalla d'Or de la ciutat de Barcelona el 1980; i moltes altres honors, com per exemple les Palmes Acadèmiques del Ministeri d'Educació Pública de França, abans del 1939; la Medalla "Andrés Bello" concedida pel Govern de Veneçuela. A més d'altres coses, es donà recentment el seu nom a Instituts de Segon Ensenyament i a escoles, Institucions del nostre país, etc. I ara, arran de la seva mort, multitud d'articles necrològics i notícies biogràfiques en moltes publicacions.

Com veiem, Pau Vila, autodidacte, arribà a l'ensenyament des del seu ofici de teixidor, progressà extraordinàriament en Pedagogia primer, en Geografia després, fins a arribar a un alt nivell científic que li féu obrir les portes dels principals centres docents i d'investigació. Fou una mostra de voluntat, d'esforç, de tenacitat constant i d'intel·ligència, ajudat tot amb una forta salut que li permeté arribar quasi al segle, amb absoluta lucidesa, d'esperit i amb importants escrits, publicacions i projec-

tes cada vegada més enllà, sense pensar que la vida podia o havia de fallar.

Però l'aportació principal que féu el nostre geògraf fou la d'introduïdor d'uns mètodes pedagògics primer i dedicats a la geografia després, dirigits plenament a la investigació, que fou la font en la qual molts beguérem i ens orientàrem més tard.

Per veure clar el que això representava vers els 1920, cal examinar l'estat dels estudis geogràfics a Catalunya i a Espanya en aquells moments. Quasi a tots els centres del país, compreses les universitats, l'estudi de la geografia era aprendre memorísticament una tirallonga de noms i de xifres, barrejant-hi dates, que era un esforç eixorc i inútil, quan no s'hi deien, a més, disbarats. Precisament on començà a introduir-se la geografia nova a Espanya fou en algunes Escoles Normals, amb pedagogs segurament defraudats per la inutilitat d'uns coneixements superficials que no cercaven la causalitat dels fenòmens de la geografia, i el nostre biografiat es trobava destacadament entre aquests.

No hi ha dubte que Pau Vila fou el primer que donà contingut científic a l'estudi de la geografia i que l'ensenyà seguint perfectament l'Escola Francesa, la més avançada en Geografia Humana. En el desert geogràfic del país orientà amb els seus articles periodístics d'innegable valor; amb les seves publicacions sobre Catalunya; amb la part important que tingué en la Divisió Territorial del 1936; amb el mestratge que exercí no solament a la Normal sinó als Estudis Universitaris Catalans (fora de la Universitat) des del 1932; amb el seu entusiasme engrescador que encomanà als seus deixebles, en aquells temps orfes de geògrafs en l'ensenyament oficial. La seva tasca americana fou paral·lela a la de Catalunya i si ací deixà deixebles, com a mi mateix, també en deixà a Amèrica i també estudià els països on s'instal·là, com s'ha indicat abans. Repregué estudis a Catalunya sense deixar abandonats els d'Amèrica, continent on anava una temporada anual, durant molts anys, malgrat la seva edat venerable. Ha mort als noranta-nou anys, però en plena joventut espiritual.

Malgrat que la seva època científica està ara canviada, malgrat que ara ja hi han molts geògrafs que han emprès la direcció de la seva disciplina, tots el considerem el pare de la geografia moderna a Catalunya. En la història de la nostra matèria ell ocupa, sense cap mena de dubte, un lloc preminent.

Salvador Llobet
Membre corresponent
de la Fundació
Bosch i Cardellach a Granollers